

ایکینچی جلد

۱۹۳۶

تورکیات مجموعہ سی

استانبول دارالفنون تورکیات استیقوسی طرفندہ نشر ایملیر

مدیر:

کومرسلی زاده محمد فؤاد

استانبول دارالفنون شده «تورک ادبیاتی تاریخی» مدرسی

استانبول - دولت مطبعہ سی

۱۹۳۸

ژان دنی : اونه سکزنجی عصر صوکنده جزائر نورك بکچر بلر نك نور کولری —

J. Deny, chansons des Janissaires turcs a'Alger, dans *Mélanges René Basset*, P. 143, Paris, 1925, E. Leroux. — «رونه باسه» نامنه نشر ایدیلن مقاله لر مجموعه سندن مستخرج — تورکولرک تورکجه متنلریله برلکده ؛ ۱۴۳ صحیفه ، پارس ، طابع «أرنست لورو» ، ۱۹۲۴ .

اسلام تدقیقاتنک پک مختلف ساحه لرنده ، و بالخاصه عرب و شمالی آفریقا مسائلله «خلفیات» ساحه سنده چوق قیمتلی و مبذول اثرلر نشر ایتیش اولان جزائر ادبیات فا کولتیه سی رئیس «رونه باسه» اوزون و ثمره دار برحیات مساعیدن صوکر ۱۹۲۳ ده وفات ایتشدی . دوست و شاگردلری ، اونک خاطره سنه قارش پک محق برحرمت اثری اولمق اوزره ، آوروپا علم محفللرنده معتاد اولدینی وجهله ، مرحومک نامنه بر «مقاله لر مجموعه سی» اتحاف و نشر ایتدیلر . ایشته موضوع بحثمز اولان اثر ، ابتدا بو جلد داخلنده انتشار ایتیش ، و آیریجه ده مستقل بررساله حالنده طبع اولونمشدر . بو کوچوک اثر ، تورک خلق ادبیاتیه اوغراشانلر ایچون اولدینی قدر « جزائر » ده تورک حاکمیتی تاریخیه توغل ایده نلر ایچون ده پک زیاده شایان اهمیتدر . مؤلف ، تدقیقنه اساس تشکیل ایدن بو جزائر یکچیرلرینه طائد تور کولری ، «جزائر» ده کی

«ملی کتبخانه» ده محفوظ «۱۸۱۷» (۱۸۵۲) و مریولو بر مجموعہ دن آلاق، متنلرله برابر فرانسزجه ترجمہلری ده برطاق قیمتی حاشیہلرله برلکده نشر ایتش، و آیریجه مقدمہ سنده خلق ادبیاتنه طائد بعض معلومات ده ویرمشد. ابتدا موضوع تدقیق اولان نسخه، اونک صاحبی وزمان تحریری، مندرجاتی حقنדה معلومات ویردکن صوکر، موسیو «ژان دونی»، بوتور کولر واونلرک نظم شکلاری و ماهیتلری خصوصنده برازا ایضا خانه کیریشیور. «سفرلی اوغلو، شریف! براهیم، نوری، نقدی» کی برطاق یکچری شاعرلرینک، «جزایر» ک او دور حیاتنی تصویر ایدن تور کوودستانلری، تورک حرشک، شمالی آفریقا ساحلرینده کی او جاقلرده برزمانلر ناصل بویوک برقوتله یاشادیقی کوستر مکده در. برزمانلر ملی حرشک قوت درجه سنی و اتساع قابلیتنی کوستره ن بوجانلی وثیقہلر، ادبی و مدنی تاریخمز ایچون فوق العاده قیمتیدر. مؤلف بویچلرده، قسماً، بولونیانک معاصر تورکیات عالملرندن پروفیسور «قووالسکی» به، واکز یاده، بزم ساز شاعرلری و خلق ادبیاتی حقنדה کی مختلف تدقیقا تمیزه استناد ایتکده در. بوندن صوکر بوتور کولرک لسانی واملایی، موضوعی آ کلاتیلدور. بو خلق اثرلری آراسنده الکچوخی، «جزایر» قارشنی اوروپا دولتلری طرفندن واقع اولان مختلف هجوملره قارشنی اجرا ایدیلن پارلاق مدافعہلری ترنم ایتکده در. بالخاصہ ۱۷۶۶ - ۱۷۹۱ سنہلرنده جزایر والیسی بولونان «عثمان زاده قوجه محمد پاشا» زماننده کی مختلف حربلر، بودستانلر و تورکولرده موضوع بحث اولمقده در. مثلاً (۱۷۷۰) ده «قوت دو قاس» قومانداسنده کی دانیار قہلیلرک، (۱۷۷۵) ده «دوره بی» و (۱۷۸۳) ده «بارسلو» قومانداسنده بولونان اسپانیوللرک هجوملری حقنדה پک مهم شیلر وارد در. لکن، بالخاصہ «بارسلو» نک (۱۷۸۴) ده کی مشهور هجومی، جزایر خلق شاعرلرینی الک فضلہ غلیانہ کتیرمشد. حتی، ینہ جزایر ملی کتبخانه سنده (۱۶۴۰) نومروده محفوظ تورکجه مهم برتاریخده ده اسپانیوللرک بواو چ هجوملرندن الک صوکنجیسی حقنדה بالخاصہ اوزون تفصیلات وارد در. بوصوک هجومہ قارشنی مدافعہ ده جزایر لیلرک قازاندینی پارلاق موفقیت، کندی روایتلرینہ کوره، «لنجون» دینیلن برنوع حرب کیلرینک استعمالندن ایلری کلشدی. موسیو «ژان دونی» شیمدی به قدر لایقہله تدقیق ایدیلہ مش اولان بو (۱۷۸۴) اسپانیول هجومی حقنדה، بوکی تورکجه تاریخی و ادبی وثیقہلردن باشقا، پک مختلف غرب مأخذلرینده مراجعت ایدہرک بو خصوصده پک مکمل واطرافلی معلومات اعطاسنه موفق اولمشد. بوراده، «جزایر» ک داخلی اداره سنده داییلرک رسمی عنوانلرینده ده دائر قیمتلی ایضاحات، و پک مهم لسانی معلومات وارد در. بونی متعاقب ۲۸ پارچه تورکوودستانک ترجمہلرله متنلری موجود در که، بو ترجمہلر ده بالمنا سبه «بربر» لسانی و تاریخی حقنדה تورکیات مجموعہ سی - ۴۳

ایضاحات ده ویر بلشدر. بومتلر، مجموعه ده «تکرله ده»، «سماعی»، «ده یش»، «شرقی» کی معروف ملی عنوانر آتنده مذکوردر. بونلردن یالکز «نقدی» نک مربی، یکچیری ساز شاعرلری آراسنده پک زیاده شایع اولان «فاعلاتن فاعلاتن فاعلن» وزنیه یعنی عروض ایله یاریلش اولوب دیگرلری هجا وزنیه در. مع مافیه، غالبالده کی نسخه نک پک زیاده بوزو قلغندن اولاجق، بومتلردن قسم اعظم نک چوق یا کلش واکثریتله تصحیحه محتاج اولدینی، هرشیدن باشقا وزن اعتباریه قصورلرندن ده آکلاشیلور.

بو اثر، سائر سرحدلرده اولدینی کی اسکی غرب اوجاقلرنده ده تورک ساز شاعرلرینک بونوک بر فعالیت کوستردکاری آکلاتیور. مع مافیه بوادی فعالیتک اون سکزنجی عصردن چوق اول باشلادیقی محققدر. مثلاً غرب اوجاقلرنده، ایمراطورلغک سائر بوتون سرحد قلعه لرنده پک مرغوب اولان بر چوق دینی-منقبوی جنک و قهرمانلق قصه لرندن باشقا، شمالی آفریقانک اسلامار طرفندن فتحنه دائر تورکجه اثرلر اوقوندیغی، خصوصی کتبخانه مزده موجود (۱۰۰۱) ده «تلسان» ده استنساخ ایدیلش بویله بر حکایه مجموعه سنک موجودیتیه بیلورزکه، فکر مزه کوره، بوجنس-یعنی شمالی آفریقانک اسلامار طرفندن فتحنه عائد-تورکجه اثرلرک ایلک نمونه لری، میلادی ۱۳-۱۴ نجی عصرلرده «ملوککر» زماننده «مصر» ده وجوده کلش اوله لیدر. «بارباروس» معینده کی قهرمانلرک - «سیدی علی رئیس» طرفندن اولنری تقلید آیزیلش بر پارچه سی بزه قدر انتقال ایدن - تورکولری [مرأت الممالک، ص ۳۳؛ ملی تتبعلر، ۱، ص ۴۰] قبیلندن اثرلر، غرب اوجاقلرنده داها اونجی عصردن اعتباراً باشلامش، اوراده ده، ایمراطورلغک بوتون سرحدلرنده اولدینی کی، ساز شاعرلری عاتا آری بر صنف حالنده تشکلی اتمش، داستانلر، قوشمه لر، ده یشلر یازیلشدی، بوجوالیده اون آلتنجی عصرده یتیشمش اسکی ساز شاعرلری حقنده هنوز معلوما تمز یوقسه ده، اون یدنجی عصره منسوب «بنلی علی» اسمنده جزایر تورک شاعرینی بیلورز؛ «بنلی علی»، (۱۰۷۵-۱۶۶۴م) ده فرانسزلرک فرارلریله نتیجه لهن بر هجوملرینی [Faure-Biguet, Histoire de l'Afrique Septentrionale, p. 361] عروض ایله یازدینی بر منظومه واسطه سیله تصویر ایتیش اولدیغندن، ایشته بوضورتله زمانی - تقریبی بر صورتده - آکلایه بیلورز. هر حالده «بنلی علی» (۱۰۵۰-۱۱۰۰) سنه لری آراسنده جزایرده یاشایان یکچیری عاشقلرندن بریدر؛ «عاشق عمرلر، کوه ریلر» کی، یالکز هجا ایله دکل عروض ایله ده یازان بوساز شاعرینک المزده بر ایکی «ده یش» ی واردزکه، جزایر قهرمانلرینک مدحنه و اوجاغک عثمانلی ایمراطورلغنه مربوطیتنه عائددر.

پادشاهم جزایرک	یارار ارسلان یاتاغیدر
زاویه سیدر هم رسولک	کرچک ارلر اوتاغیدر
جوشار دریا اسر بادی	قیلیج ایله آرار بادی
سد اسلامدر بر آدی	آق دکرک بوجاغیدر
الله اولسون قیل و قالک	لطیف چوقدر بی زوالک
جزایریدی قراک	دائم باشی نجاغیدر
جزایرک قهرمانی	کافره و برمن امانی
سورلر آل عثمانی	حاجی بکتاش قاچاغیدر
مکانیدر کرچک ارک	حق یولنه ویرر سترن
بنلی علی شهیدلرک	باغ جنت دوراغیدر

عین شاعره طأد شو ایکنجی دهیش، بوتون صفوتی و طبعیلکی ایله برابر، شاعر مزکیم
بوتون او دور یکدیجری ساز شاعرلری کی، قلاسیق لسان و ادبیات و براز صوفیلک تأثیری
آلتنده قالمش اولدیغی ده بزه آکلاتیور :

جزایر حق تعالانک	یانار توری چراغیدر
قیل دعا کی پادشاهم	صاعمه منزل ایراغیدر
سر آلور سر دکیشورز	دوکه دوکه بکیشورز
سبیل الله دوکوشورز	شهید غازی قراغیدر
باقایز باش ایله جانه	غرق اولوب بانارز قانه
دیرک دیرک آسمانه	چیقان یزید فراغیدر
مولادر آلوب ویردیرن	آهی کوکلره ایردیرن
سرکشانه سیرا کدیرن	کرچک ارلریراغیدر
زاویه مدعش رسول الله	کان کلسون سبیل الله
بنلی عایتک محمد الله	کنج وحدت دوراغیدر

موسیو «دونی» نک، اون سکزنجی عصر صوکلر نده یازیلدیغی پک صریح اولان اثرلریخ
نشر و ترجمه ایندیکی «شاعر نقدی» نک، ینه «دهیش جزایر» نامی آلتنده «قوشمه» شکندم
بر پارچه سی داها اولدیغی کی، بعض مجموعهلرده سائر اثرلرینه ده تصادف اولونیور :

یدی قرال دوشدی سنک قصدیکه غفلت او یقوسندن او یان جزایر
دونا مالر تعیین اولدی اوستکه حاضر اول وقتکه دایان جزایر

غازیلرک اکبرلری سنده در	رستملرک بهترلری سنده در
قوچ ییکیدک دفترلری سنده در	ابن فلان ابن فلان جزایر
سنسک سرحدلرک بال بلندی	یدی قرال ایدر سکا پسندی
هربر برجک رستمندی (اکسیک)	هربر طوپک بر قهرمان جزایر
جان ودلن ایلدک عهد و امان	قات قات اولدی قلمزده دین ایمان
دین اوغرینه جنک ایدلم بر زمان	مشوارمز اولسون عیان جزایر
نقدی دریادن اومودم اوزولدی	سرمزه قلم بویله یازیلدی
دور آخر اولدی زمان بوزولدی	یارد مجیمز اولو سلطان جزایر

«بنلی علی» نك ده ییشلرنده، «جزایر»ك عثمانلی ایمپراطور لغنه مربوطیتی قوتله کورولمور. حالبوکه «نقدی» نك، غالبا (۱۷۷۰-۱۷۸۴) آراسنده جزایره واقع اولان متعدد هجوملرک بری اثناسنده، دشمنلرک پك واسع تدارکاتی خبر آلمه سی مناسبتیه سویله دیکی تخمین ایدیلن بوکوزهل پارچه سنده، عثمانلی پادشاهندن هیچ بحث یوقدر؛ واوندن برشی بکلنمور. نیته کیم «دونی» طرفدن نشر ایدیش اولان - بوظفرلر مناسبتیه «سفرلی اوغلو» نك سویله دیکی - شعرلرده ده، اونك یالکمز خیر دعاسی، ممنونیتی موضوع بحددر؛ یوقسه فعلی بویوک بریار دیمی دوشونولمور. کرک «سفرلی اوغلو» نك کرک «نقدی» نك برقاچ اثرنده (۱۸۸۹) تاریخی صراحة ذکر ایدیلدیکی جهتله، بونلرله بزم «بنلی علی» آراسنده همان بر عصر دن فضله بر زمان اولدینی آ کلاشیلیمور. ینه «جزایر» اوجاغنده کی اسکی ساز شاعرلرندن بری ده، شو ده پیشنی نقل ایتدی کمز «مغربلی اوغلو» در :

قورصانلق ایدرکن هندک یولنده	نمسه نك باجق آلدی جزایر
اورومده مجمده خلقک دیلنده	کفارک باغرینی دلدی جزایر
غازیلر دین ایچون قیلیچ صالیدلر	قناریه بوغازنده شکار بولیدلر
کیمیسن باتیروب کین آلدیلر	عدوی غملره صالیدی جزایر
مالن آلوب اسیرین مزاد ایتدیلر	باتیروب کیلرین مات ایتدیلر
یدی قرال بردن فریاد ایتدیلر	شیمدی جواهرله طولدی جزایر
آقتارمه سین آلمش آیرماز باشند	بال یمز طوپلری آتدیلر برجدن
بر یوزنده اسلام ملکر عزشدن	غازیلر قیمت ییلدی جزایر
اسمک جزایرلی برعید پاشاولی (۱۹)	برمسون طالده مولا زوالک (زوالی ۴)
مغربلی اوغلی ایدر برخوردار اولسون	کینه شن اولدی کولدی جزایر

«جزایر» تاریخچه عائد منابعه مراجعت ایدیله جک اولور سه، اویله صانیورم که، «قناریه» بوغازنده واقع اولان و مجادله نك نارنجی، واسمی قاریشیق بر صورتده ذکر ایدیلن والینک آدی و بناءً علیه شاعرک زمانی تعیین ایدیله بیلیر. «دونی» ده ذکر ایدیله ین دیگر برشاعرده، «دهیش جزایر» نامیله بر منظومه سی المزده بولونان «قره حمزه» در. بونک ده نهایت اون دوقوزنجی عصر باشلرینه، یعنی، اوجاغک تماماً قوئدن دوشمکه باشلادیغی زمانه عائد اولدیغی، شعرینک موضوعندن استدلال اولونه بیلیر:

کلک ای غازیلر خیره یوره لم	دون کیجه کوردیکم قره دوشلری
کزدم سیر ایلدم قافدن قافه	لعل ویا قوت مرجان یاقان طاشلری
چون عزم ایلدم اول یوجه طاغی	هانی سکا حکم ایدن سلطان بکی
لیل ونهار چیغریشورلر حق دهی	بن دکله دم فغان ایدر قوشلری
کیمی یمش ایچیمش کیمی قاریمش	کیمی حقندن ندا کلش یوروش
واردم باقدم بر مخلوقات وار ایش	سجده دن قالماز ایش باشلری
بر آووج تراپدن خلق اولدی آدم	امر اولدی جنتدن سورولدی نیده م
ایتدی کمز ایشلری آکدجه هر دم	آقار درماز کوزلر مک باشلری
قره حمزه ایدر اوقور یازارسک	دوغرو یولار قویوب نیچون آزارسک
یالان دنیا به آلدانوب کزرسک	بقما میسک ایتدی کمز ایشلری

مستقبل تدقیقات نتیجه سنده، «جزایر»ه منسوب بونلردن باشقا بر طاقم سازشاعرلری دها میداننه چیقاجنی، و موسیو «دونی» نك کمال موفقیتله باشلادیغی بوایشک یاواش یاواش ا کمال اولونه جنی پک طبیعیدر. دها هجری اونجی و بالخاصه اون برنجی عصر دن اعتباراً یکیکجری اورته لرینک، سرحد قلعه لرینک، دونانمانک، خلاصه اوردونک و خلقک عمومی حیاتنده سازشاعرلرینک فوق العاده اهمیت قازاندق لرینی کورو یورزه حتی، سنی اداره سندن دائماً متنفر اولان آناتولی قیزیلباشلرینک کندی بر طاقم سازشاعرلری اولدیغی کبی [بومهم مسئله حقنده کی تدقیقاتمزی قریباً نشر ایده جکیز]، اداره مرکزی به عصیان ایدن «جلالیلر» کده آیرجه کندی شاعرلری واردی. «نعمیا» تاریخنده کی برقره بزه بونی آکلا تمقده اولدیغی کبی [صوک طبع، ج ۲، ص ۴۳]، «اولیا چلی» ده موجود بر پارچه ده بو خصوصده پک زیاده معنی داردر [سیاحتنامه، ج ۵، ص ۲۸۲-۲۸۳]. ایشته بو نقطه نظر دن، جزایر اوجاغنده ده بوجنس شعرک انکشافی غایت طبیعی کورولمه لیدر.

موسیو «دونی» نك نشر ایستیکی مختلف پارچال آراسنده بعضیلرینك «جزایر» له هیچ مناسبتی اولنامه نی، صوگرا «قول اوغلی» کبی - ینه بوساحه ایله هیچ علاقه سی اولمایان - پك مشهور بر ساز شاعرینك اثرلرینه تصادف ایدیله سی ، مختلف یرلرده کی سازشاعرلری آثارینك دائماً برطرفدن دیگر طرفله کیتدیکنی ، و ادبی مناسباتك بو ساحه دهده چوق ضیق و فعال اولدیغنی کوسترمکده در . «جزایر» ه عائدتی اولمایان بو پارچه لر دن ، مثلاً «صادق» اسمنده بریکه چیری شاعرینه عائد اولان (VIII) نومرولی مهم «شرقی» داهادوغروسی دستان ، - که موسیو «دونی» ده بونك جزایرله مناسبتی اولمادیغنی فکرندده در - بنجه ، اون سکیزنجی عصر صوکننده کی روسیا سفرلرینك برنده ، واوردو - اوصیرالرده علی الا کثر مشتا اتخاذایدیلن - «باباطاغی» نده قیشلادیغنی ائنده یازیلش بر منظومه در . بو منظومه ده اوردونك انتظامسز ، پریشان ، هر تورلو معنوی رابطه دن و تساندن محروم اولارق کوستریله سی ، تماماً تاریخی حقیقته مطابقدر . «کوچوک قاینارجه» بی انتاج ایدن بو وضعیت حقنده اودور منابع تاریخیه سنده مبذول و یریلن معلومات ، «صادق» ك افاداتی عیناً و تماماً تأیید ایتمکده در . «قهوه جی» دستانی ، «پیره» تکرله مه سی ، «زنیاره دستانی» کبی موضوعلره کلنجه ، بونلر عاشق ادبیاتنك عمومی موضوعلریدر ؛ المزده ، مختلف ساز شاعرلرینك بو موضوعده یازیلش تورلو تورلو اثرلری داهادوارددر . اثرک صوکننده برقچ ذیل واردر که بونلرک برنجیسنده ینه ۱۷۸۴ هجومه عائد «مصطفی» آدلی بر خلق شاعرینك درت قوشمه سیله فرانسرجه ترجمه سی ، ایکنجیسنده «دوقورگیزه» نك «آناطولی خاق ادبیاتی نمونه لری» [هاله ، ۱۹۰۷] نده مندرجینه «جزایر» ه عائد ایکی منظومه ، اوچنجیسنده ۱۷۸۴ حادشه سنه عائد بعض وثائق رسمیه صورتلری موجوددر . نهایتده ، اثرده کچن باشلیجه تورک کله لریله «جزایر» ه عائد بعض محلی کله لرک برفهرستی و یاریم صحیفه لق کوچوک برعلاوه داهادوارددر .

کوبی زاده محمد فؤاد